

Kiadja a „Kisgrafika Barátok Köre” Grafikagyűjtő és Művelődési Egyesület.

(1027 Budapest, Frankel Leó út 12.)

Szerkesztőbizottság: dr. Arató Antal, Király Zoltán, dr. Soós Imre.

Felelős kiadó: dr. Vida Klára ügyvezető titkár

Várkonyi Károly fametszete, X2

TARTALOM

- Várkonyi Károly életmű-kiállítása (Nagy László Lázár)
- Diskay Lenke emlékkiállítása (Arató Antal)
- Emlékezés Diskay Lenkére (Csiby Mihály)
- Exlibris-pályázati felhívás
- Upitistra emlékezünk (Horst Gebauer)
- Zene a századforduló művészetében (Soós Imre)

SZEMLE – HÍREK – KÖNYVESPOLC – ÚJ TERMÉS

VÁRKONYI KÁROLY ÉLETMŰ-KIÁLLÍTÁSA

A Debreceni Orvostudományi Egyetem Közművelődési Titkárság Kulturális és Szervezési Irodája rendezésében nyílt meg 1998. október 4-én 11 órakor Várkonyi Károly grafikusművész életmű-kiállítása a DOTE elméleti galériájában.

A megnyitó előtt Simor Ottó, a Csokonai Színház érdemes színművésze Petőfi: A csárda romjai című vesét mondta el, majd a DOTE Medikus Kamarakórusa két kórusművet adott elő, magas színvonalú interpretálásban.

Dr. Gomba Szabolcs professzor kedves, könnyed, finom humorral fűszerezett megnyitója tette fel a koro-

nát a DOTE rendezvényére. Hadd idézzünk ebből néhány igen jellemző részletet: „Várkonyi Károly 1910. január 31-én a debreceni színház egyik öltözőjében született, lévén édesanyja, Várkonyi Margit énekesnő (és egyben kiváló rajzoló), édesapja, Várkonyi Károly pedig karnagy, akik éppen itt vendégszerepeltek Budapestről. Fiuk csecsemőként került Pestre, ott nőtt fel. Miután érettségizett az Állami Főreál Gimnáziumban, apja kívánságára medikus lett, de másfél év múlva átment a Képzőművészeti Főiskolára. Apja halála miatt nagybátyja (ugyancsak Várkonyi Károly) taníttatja tovább Berlinben a grafika szakon, Münchenben

EXLIBRIS KÖNYVES TÓTH.

festő szakon, majd Párizsban a Sorbonne-on. Pestre hazaérkezve, nemsokára behívják katonának, mégpedig Debrecenbe, merthogy itt született. Ekkor ismerkedik meg leendő feleségével, így kötődik örökre Debrecenhez.

A II. világháború idején térképész. Félreértés alapján halálra ítélik, de megússza. Megtapasztalja az Andrassy út 60-at (a jelenlevők talán már nem is tudják, hogy onnan nem volt egyszerű kikerülni), de onnan is szabadul. Azóta városunkban működik művészként, tanárként, alkotóként...

Engedjék meg, hogy szavaimat egy idézettel zárjam, ami a legendás japán művésztől, Hokusai-tól származik, aki 73 évesen ezt mondta: „Már 5 éves koromban készítem, hogy a dolgokat rajzban lemásoljam. Egy fél évszázadon át – 70 éves koromig – olyan képeket csináltam, amiket ma nem tartok igazán kiemelkedőknek. 73 éves koromra megértettem a madarak, állatok, rovarok és fák felépítésének a lényegét. Ebből eredően művészetem 80 éves koromig folyamatosan fejlődni fog. 90 éves koromra már minden porcikámat áthatja majd a művészet. 100 éves koromra képeim az Isten csodáihoz lesznek hasonlíthatók. 110 éves koromban képeimen már minden vonal és pont magát az életet fogja megjeleníteni. Azok az urak, akik elég hosszú életűek lesznek, meglátják, hogy most nem a levegőbe beszélek.”

Bevallom, nekem is lenne még néhány gondolatom és sok dicsérő szavam Károly bátyánk művészetével kapcsolatban, de takarékoskodom, hogy maradjon mondanivalóm annak a kiállításnak a megnyitójára, amit a DOTE majd 110-ik születésnapján rendez.

– Be kell vallanom, azt hittem, hogy jól ismerem Várkonyi Károly munkásságát. Most, hogy láttam egészen korai alkotásait – olajképeit, akvarell festményeit és rajzait – arra a felismerésre jutottam, hogy nem.

Bár Várkonyi „Karcsi” (megtisztelt, hogy így szólíthatom) már nem tartozik a fiatal művésznemzedékhez, de művészetében, túl a 85 éven is, megmaradt fiatalnak. Nem merevedett le sikerei ellenére sem a megszokott stílusjegyek világába, kényelmességébe. A világ és az élet változó képeit, vonásait követi nyomon nagy érzékenységgel és állandóan új kifejezési formákat keres új mondanivalóihoz. Munkái – élménygazdagságuk mellett – nagyfokú kifejezésbeli gazdagságról tesznek tanúbizonyságot. Témától függetlenül más és más technikát, más és más megjelenítési formát használ. Mindig a realista világbépből indul ki, de nem ritka az expresszív beütés, vagy éppen a humoros megfogalmazás, sőt a drámai hatás sem ismeretlen munkáiban.

A kiállításon 22 olajkép, 65 nagyobb méretű metszet és rajz, valamint 70 ex libris, nagyobbbrészt fametszet, köztük régi és új alkotásai örvendeztették meg a nézőt. Az 1930-as években készült olaj, akvarell és

egyéb alkotásai komoly művészi és mély emberi tartalmat hordozó vizuális élmények rögzítései, mint pl. a *Kubikusok* (olaj, 1931) a *Kukoricamorzsolók* (1939), *Az anya* (metszet, 1937), *A kis Zsolti* (akv., 1940), vagy a *Bajor városka* (1934).

A festés mellett a grafikai technikák állnak hozzá legközelebb, közülük is elsősorban a fametszet. Tisztelte és tiszteli a VONALAT, a grafika ősi anyanyelvét. Hallatlan rutinja ellenére sohasem vált modorossá. Sohasem akart „ér-

dekes” vagy modern lenni – éppen ezért érdekes és mindig modern. A háború értelmetlenségét rögzítő sorozatában: *A tél madarai*, *Miért*, *Fantom*, *Hazatérők*, *Öregek és árvák*, *Az otthon* c. képeiben (metszetek, 1940–1946) mély drámaiság rejlik, de nem válik patetikussá. A *Rock and Roll* és a *Sóderozók* (1960) metszet-sorozata tele van humorról, de mégsem karikatúrisszerű. Alakjai egyéniek és tipikusak.

A közelmúltban készült és jelenkori alkotásai főleg rajzok. Ezek a grafikák sem a l'art pour l'art termékei, a művészi alkotással egyidőben kritika, állásfoglalás és jövőbemutatás is. *Az emberiség gyilkosa* vagy a *Neuraszténia* (1997–1998) rajz-sorozatában rámutat: az ember saját magát pusztítja el, ha így halad és cselekszik tovább. Ide sorolandó a *Szoborrombolók* (1998) rajza is, ahol a háttérben egy törött karú Petőfi szobor áll, előtte bunkós ősemberek.

Nincs helyünk, hogy minden Várkonyi alkotást értékeljünk. Azonban feltétlen meg kell említenünk, hogy kisgrafikáinak és ex libriseinek az opus- vagy alkotásszáma meghaladta az 1300-at!

Összegezve: a forma és tartalom szerves egységével, művészi és társadalmi igazságával, kompozíciói sajátos rendjével, kitűnő technikai felkészültségével Várkonyi Károly olyan értéket jelent, amely mai – és időtálló. Kívánjuk, hogy még sok éven át örvendeztessen bennünket – barátait és alkotásainak gyűjtőit – újabb és újabb munkáival.

Nagy László László

Várkonyi Károly fametszete, X2

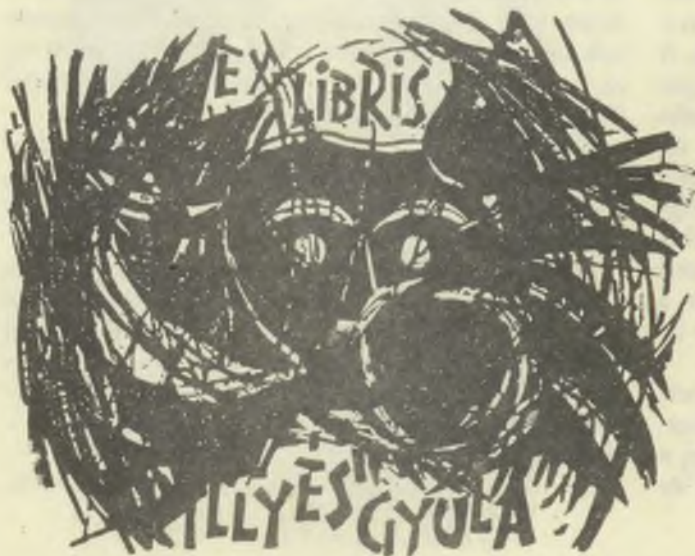
DISKAY LENKE EMLÉKKIÁLLÍTÁSA AZ ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁRBAN

Diskay Lenke grafikusművészt (1924-1980) aligha kell bemutatni a kisgrafika barátainak, mert még azok is, akik nem ismerhették személyesen, jól ismerik műveit a hazai és nemzetközi kiadványokból, s természetesen találkozhatnak ex libriseivel a különböző gyűjteményekben. (Ezek a lapok ma már a gyűjtők féltve őrzött kincsei, s bizony alig-alig fordul elő, hogy

egy-egy duplum példányt cserére kínál valaki.) A kiállítás azonban számos meglepetést okozott Diskay művészetének ismerői között is. A tárlat ugyanis a teljes életművet mutatta be, folyamatosan dokumentálva az alkotói életút jelesebb állomásait, azaz a fametszetek mellett a róla megjelent cikkek, katalógusok, kiadványok is ki lettek állítva. Erre az nyújtott lehetőséget, hogy a művész lánya, *Diskay Eszter* 1997-ben a teljes kisgrafikai hagyatékot az Országos Széchényi Könyvtárnak adományozta. Ezt a valóban páratlan értékű adományt úgy kívánta az intézmény viszonzni (és közkinccsé tenni), hogy a művész születésének 75. évfordulóján reprezentatív kiállításon mutatta be.

A kiállítás megnyitójára ez év január 19-én került sor. A vendégeket először *dr. Horváth Gyuláné*, a Plakát- és aprónyomtatvány osztályvezetője, majd *Poprády Géza* főigazgató köszöntötte. Az utóbbi hangsúlyozta: a hagyatékban nem lehet méltóbb helye, mint az Országos Széchényi Könyvtár. (Ennek kapcsán érdemes megemlítenünk: Diskay Lenkének már 1966-ban – *Bélley Pál* és *Galambos Ferenc* rendezésében – bemutatták az ex libriseit az OSZK-ban. Diskay Lenke műalkotásai tehát ismét visszatértek és végképp otthonra leltek a könyvtárban.)

A tárlatot *dr. B. Supka Magdolna*, Széchényi-díjas művészettörténész, a hazai exlibris-művészet régi pártolója nyitotta meg. Ő is hangsúlyozta a kiállítás gazdagságát és sokszínűségét, amit mi sem bizonyít jobban, hogy a mintegy másfél-száz ex libris mellett (vitrinekben és 50x70 cm-es tablókön elhelyezve), az előbb említett dokumentációs anyagokon kívül, több

Diskay Lenke fametszetei, X1/2

mint 20 nagy méretű képgrafika, számos személyes emléktárgy (kitüntetések, oklevelek, a fametsző munka eszközei stb.) került bemutatásra. Különös élményt jelentett a Diskay Lenke által készített ex librisek vázlatkönyvének s az abból kiemelt lapoknak a megtekintése. A vázlatok mellett láthattuk az azok alapján készült dúcokat, majd a dúcokról különböző fázisokban nyomtatott metszeteket. Egy önálló tárlóban láthattuk kézzel festett levelezőlap terveit, valamint a kevésbé ismert *Évszakok* című színes linómetszet sorozatát.

A tárlat igyekezett történetiségében is nyomon követni Diskay Lenke munkásságát. Az első ex librisek bemutatását követően a különböző kiállítások (vagy azok helyszínei, ugyanarra a helyre, vagy időszakonként ismétlődő pályázatra többször is meghívták) laza sorrendjében tekinthettük át az életmű alakulását. A külföldi (olaszországi, franciaországi, lengyelországi, dániai, hollandiai stb.) mellett a hazai kiállításokon (Budapest, Kaposvár, Pécs, Hódmezővásárhely, Jászberény, Veszprém stb.) bemutatott lapjait, a kiállítások katalógusát, a tárlatokról megjelent cikkek fénymásolatait

egy-egy vitrinben tanulmányozhatták át az érdeklődők. Mindemellett érdekes tematikai összállításokat is láthattunk, pl. Tisztelet a nagy mestereknek címmel, ahol a rendezők Koffán Károly, Illyés Gyula, Rab Zsuzsa stb. részére készült ex libriseket mutatták be. A tárlat megemlékezett Diskay Lenke férjéről, *Varga Hajdú István* festő- és grafikusművészről is: tízegynéhány szitanyomatú ex librisét és két képgrafikáját láthattuk.

A kiállítás (és a rendezés, amelyben Ürmös Péter grafikus kollégánk vállalt meghatározó szerepet) érdeme még, hogy változatos tájékoztató feliratok, szövegek kommentálták a bemutatott műveket. Ürmös Péter tagtársunk rendezői munkáját egyébként így kommentálta B. Supka Magdolna a megnyitó beszédében. „Én végigcsináltam 200-300 kiállítást, de ilyen rendezést nem láttam, ilyen szisztémát, logikusan, esztétikailag ilyen gyönyörűt nem láthattam ebben a műfajban.”

A tárlat minden bizonnyal azok számára is különös élményt jelentett, akik körében az exlibris-művészet sajtós kifejezési eszközei kevésbé ismertek.

Arató Antal

RÉSZLETEK B. SUPKA MAGDOLNA MEGNYITÓ BESZÉDÉBŐL

Mindazok, akik hallgatták már B. Supka Magdolna kiállítási megnyitó beszédeit, vagy akár hosszabb-rövidebb időt is tölthettek a társaságában, jól tudják, hogy aligha lehet a betűket, szavakat egymás mellé róva felidézni szárnyaló stílusát, minden jó ügy iránti emelkedett lelkesülését, ezért a krónikás ezúttal csak arra vállalkozhatott, hogy a Diskay Lenke kiállításán elmondott beszédéből a talán számára is legfontosabb részleteket emelje ki.

B. Supka Magdolna elsőként azt a megrendítő pillanatot idézte fel, amikor ő búcsúztatta Diskay Lenkét az óbudai köztemetőben: „Előttem állt a Lenke alakja és azt hittem nem tudok tovább beszélni, csak azt mondtam, hogy olyan volt mint egy napraforgó. Ennél pontosabbat, ha 50 évig élnék még, akkor sem tudnék mondani. Minden benne van: a sugárzó egyénisége, a szellemi, az érzelmi, az emberi kisugárzása, az a hihetetlen képesség, hogy magába szívja, csak úgy mint egy virág, amelyik folyton a fény felé fordul, magába szívja a magyar kultúrának minden fontos momentumát.”

Ezt követően szólt arról a generációról, amelynek meghatározó szerepe volt a magyar grafikumszűvészet megújulásában. Hangsúlyozta, hogy számára is milyen érdekes tény, hogy Diskay Lenke legközelebbi barátai közé tartozott Kondor Béla és Csohány Kálmán. „Kondor Béla volt a budapesti külváros, tehát az ipari munkásságnak – mondjuk névleg – az utóda, Csohány pedig a parasztságé. Ezt a kettőt összekötötte Lenke egy nagy barátság és nagy szellemi rokonság révén.” Csohány Kálmánnal való szellemi, alkotói rokonság egyik fontos mozzanata az is, hogy Diskay Lenke művészetében meghatározó szerepet játszanak a virágmotívumok... „Amikor ezt a népművészethez hasonlítják, akkor két fontos ember van még rajta kívül a magyar képzőművészetben. Az egyik Csohány, a másik Tóth

Menyhért egy felfedezetlen zsenije ennek a második fél évszázadnak. Mind a kettőhöz a virág, a kert, a növény állt olyan abszolút közelségben, hogy a rajzuk, a kezük mozdulata azonosan természetes, azonosan éltette a növényt. Tóth Menyhért ezt úgy fejezte ki, hogy „az életét adom a virágnak, igaz életéhez segítem a virágot.” Ugyanez volt Lenke a kis kertjében. Nekik a tudtuk mélyén volt a virág, a gyökér, a termés, a ki nem halás, a halhatatlanság, az állandóan újra születés. Ez a fantasztikus optimizmus, az örök élet optimizmusa volt Lenkének az arcában, a ragyogásában.”

Ezután a kiállításon látható egyik képgrafikáról és két ex librisről szólt B. Supka Magdolna, megemlékezve egyúttal Fodor András íróról és Kondor Béláról is.

„Fodor Andrást a Balaton hívta magához, mégpedig úgy, hogy nem fulladt meg, hanem a víz színén feküdt, arccal a víz fenekére felé. Infarktust kapott. Német túristák figyeltek fel rá, hogy lebeg a víz felszínén, de nem vesz lélegzetet. A túloldalon látni fogják a képet *Téli halászat a Balatonon*. Valami hihetetlen örvénylés van lefelé, körülbelül három emelet, úgy mint Dante purgatóriumában. Emeletenként a jég, ahogy termeli a világokat a saját maga részére a mélység felé. Nézem Lenke Fodor András részére készített ex librisét: két szárny, mindenesetre sűrítés és örvénylés. Lehet, hogy a víznek az örvénylése, fönn egy rákszerű fej és egy kifelé emelkedő szárny. Az egyik a lehúzó erő, a másik a fönttartó erő. Ezt csak azért mondtam el, mert Lenke az én ismeretem szerint hihetetlenül intuitív volt. De én azt hittem, hogy ez csak az életre vonatkozik. A Kondor Béla részére készített ex librisén láthatunk egy angyalszerű női figurát a háttérben, amint elhalad a semmibe, ahol minden megvan. Ez egy rettenetes dolog, tudniillik a költészetének is ez a vég nélküli talányossága; hogy vajon van-e, s ha van, mi van, és ami itt van megleged-

hetünk-e ezzel. Szerethetjük-e ezt a világot, ezt a mi földünket annyira, hogy el tudjunk búcsúzni tőle? Vár-e a szellemnek valami különlegessége? Ez mind Lenkének, Kondornak és Csohányynak a világához tartozik."

Végezetül B. Supka Magdolna ismét visszatért Diskay Lenkének és kortársainak a népművészethez való kötődéséhez, majd a nemzeti kulturális értékeink, örökségeink újra felfedezésére, megőrzésére hívta fel a figyelmet. „Amikor a népművészethez hasonlítják Diskay és a többiek motívumvilágát, az annyiból nem stimmel, hogy nem a mi korszakunk és egy-két generációval ezelőtti népművészetéről van szó, hanem az ősi magyar népművészetéről, amiben a növények és a virágok teljesen más szerepet játszanak, nem csak a szimbolikusat, hanem az éltető erőt is. Annak idején foglalkoztam 16-17. századi motívumokkal az úri hímezésben. Kiderült, hogy a jobbágyasszonyok hozták a török világon keresztül a kisázsiai motívumokat a mi virágmotívumunkhoz. Amit mi tulipánnak hiszünk, az gyöngyvirág volt, és ami félholdnak tűnik, az a borsónak a belseje. Azért mondok ilyen látszólag primitív dolgo-

kat, hogy érezzék, itt egy másfajta gyökér-erőről van szó. Ezeknél a művészeknél – ismétlem, Tóth Menyhért, Diskay Lenke, Csohány Kálmán – másról van szó, mint amit a magyar műtörténetünk eddig föltárt vagy föltárni érdemesnek tartott. Hihetetlen gyökér-erősödés következik be. És ebben a szerepben Diskaynak hihetetlen jelentősége van. Azért, mert a könyvvel hozta kapcsolatba, mert az intellektussal hozta kapcsolatba, s lehetővé tette az ex libris által, hogy befurakodjék a könyvtárakba. Élednek a könyvtárak manapság. Régi embereknek a könyvtárait még összekuporgatják innen-onnan. A Széchényi Könyvtárnak hihetetlen érdeme van ebben és lesz a jövőben egyre nagyobb. Mi, akik itt vagyunk és egy nagyszerű művészek az anyagát, a képeit nézzük, azzal a gondolatkörrrel tegyük, hogy nagy pillanat ez. Nagyobb mint gondolnánk. Az, hogy ez a kiállítás a Magyar Kultúra Napjához fűződik és az ezredfordulóhoz kapcsolódik, a legszorosabban azt is bizonyítja, hogy itt van a végső pillanat. Számadást kell tennünk, számadást kell vállalnunk az eddigi értékekről. És amit most kifejtünk, az soha többé nem kerülhet bele semmiféle kutatás árán a következő évezredbe. Azért, mert hihetetlen nagy szellemi váltóforgás fog történni. A mostani furcsa emberiség, amely izgalomban, információk közepette él, egy új érába kerülve át-szellemiesül. Nemesebb fajta leszünk – azt hiszem az egész emberiség –, ha átestünk ezeken az iszonyatos válságokon, világháborúkon és a bennünket ért, állítólag szocializált világon. Minden volt már a Földön, csak egy nem volt. Az, hogy ezt a magyar zsenialitást, ezt a magyar tehetséget még egyszer fel lehessen mérni századok óta először, igazán tisztességgel."

Diskay Lenke fametszete, X1

Diskay Lenke fametszetei, X1/2

EMLÉKEZÉS DISKAY LENKÉRE

Diskay Lenkét a temetésén, 1981. január 12-én – dr. B. Supka Magdolnát követően – a Kisgrafika Barátok Köre nevében egykori elnökünk, Csiby Mihály grafikusművész búcsúztatta. A Diskay kiállítás megnyitójára a művész elhozta búcsúbeszédének szövegét. Úgy véljük, hogy az semmit sem veszített aktualitásából, ezért örömmel tesszük közzé az abban megfogalmazott legfontosabb gondolatokat.

Tehetsége tűzhelyénél izzott fel egyénisége csodál-nivaló látványa, és mély hivatástudata megsemmisítette a konvenciókat, a frázisokat, a mindennapiságot, mert az élet komoly kérdéseire kereste a választ. Alkotásaiban az igazságot kereste. Ugyanazt érezte, mint a többiek, mert az élet érzékelésének mechaniz-musa az élővilágban egyetemes és egyforma. De benne az öröm és bánat, gyönyör és fájdalom, csodálko-zás és döbbenet, szorongás és félelem érzése ihletté lobbant.

Eseményekben tobzódó világunkról levont konzek-venciái hol sajátos képi döbbenetet, hol csodálatot, hol a félelem gyászarányát, ezüstjét hintette elénk, hol az ujjongó öröm táncoló ritmusa metsződött a fába érzé-sei súlya alatt, hol a vérében csurgó dorozsmai pa-raszti képíró ösztöne varázslatával ajándékozott meg bennünket, hol kertje virágainak üzenetét tolmácsol-ta, megóva minden esetben művészete egyéniségét, tisztaságát, szabadságát.

Ugyanúgy élt, mint mások, mert az élet mechaniz-musa egyetemes és egyforma. De benne az Élet a ha-za iránti kötelességgé nemesedett. Kötelességének tar-totta a paprika, gulyás és cigányzene-hírre süllyesztett, az illetlen szellemeskedés olcsó sikerére posványosított szellemiséggel szemben ellensúlyozni és hirdetni műveiben a nagy múltú, dicsőséges törté-neti és kultúrtörténeti örökségünk gazdag világát.

Diskay Lenke alkotó volt, alkotásaival szembesze-gült az egyetemes halállal. Műveiben tovább él. To-vább él múzeumok, könyvtárak gyűjteményeiben, to-vább él a világ tájain, ahol egyetlen ex libris-gyűjtő is van. Tovább él hozzátartozói, barátai szeretetében, emlékezéseiben. Neve, ahogy megszűnt fizikai léte, új életre kelt, lényege megtisztulva él tovább, művei le-vették róla a földi élet garlóságait...

Nyugodjál békében...

Csiby Mihály

Bisztray Ádám:
Égő lámpás

Diskay Lenke és Varga Hajdu István emlékére

A boglyas három vadgesztenye mögé
árvaság költözik és üresség,
mintha sötét deszkák fogta téglái közt
lakatlan lenne az otthon,
a boglyas három vadgesztenyét
a Dunáról látni fenn, a dombon,
de elrejtí házukat, felhó a csillagot.

Diskay Lenke fametszete, XI

Elébb a vén puli múlt el ebből a világból,
ki bőrkabátomat sározta össze vad örömében,
csak utána ment el az asszony, aztán az ember,
vendégül-váróim most másutt várnak engem,
nem maradhatok el magas hó miatt,
nem késhetek többé, hogy sötét van,
pillék kormos zivatarába hulló este,
perceg gyöngyverésű harmat, hűs augusztusé,
mikor a lombon, körben, kabóca szól,
s a dolomit rétjein, vágatlan fűben a tücsök.

Akik hívnak, és kések búcsúzni tőlük,
akik várnak, és lámpást akasztanak ki értem,
önfényű virradat, új harmat jöttéig égetik hiába,
kedves testvérüknek tudnak engem.

Nem tudom, hol találkozunk.

A vers írógéppel írt változatát Diskay Lenke em-lékkiállításán láthattuk. Megjelent a költő *Kerítetlen vi-lág madara* (Bp., 1984.) című kötetében. Örömmel ad-juk ismét közre, egyúttal emlékezve a közelmúltban elhunyt Bisztray Ádámmra is.

EXLIBRIS-PÁLYÁZAT: „JOHAN SCHWENKE-DÍJ 2000”

A Holland Exlibris Egyesület minden ötödik évben pályázatot hirdet a fenti díjért, mellyel az eltelt időszak legjobb ex librisét kívánják jutalmazni. A díj összege: 2000 holland forint, melyhez bronz emlékérem is járul.

A világ bármelyik művésze pályázhat, legfeljebb 5 alkotásával, amelyek 1995 és 2000 között készültek. A zsűri 2000 májusában fogja a díjat odaítélni, tanácsos tehát a pályaműveket még a folyó évben beküldeni. A döntésről a zsűri írásbeli értesítést küld. A grafikák kép-részének mérete nem haladhatja meg a 63 négyzetcentimétert. Terv, vázlat helyett csak kivitelezett mű küld-

hető be és azon valóságos személy neve, valamint az „ex libris” vagy ezzel azonos jelentésű szöveg szerepeljen. Minden elimert nyomtatott grafikai technika megengedett.

További felvilágosítás kérhető az alábbi beküldési címről:

SECRETARIAT EXLIBRISWERELD

A. J. Vervoorn
Roosendaalseweg 4
5825 HD Overloon
Nederland

UPITIS-RA EMLÉKEZÜNK

Tíz éve hunyt el és az idén lenne 100 éves Peteris Upitis lett grafikus, a budapesti kongresszus egykori vendége. Reá emlékezésül kedves lipcsei barátunk, Horst Gebauer írását közöljük.

Peteris Upitis grafikusművész 1899. szeptember 27-én született egyszerű parasztcsaládban a Riga melletti Ketschi kerületben. Iskoláinak elvégzése és katonaságnak letöltése után a Lett Művészeti Akadémia növendéke lesz, ahol Richard Zarins professzor irányítása alatt a grafika, a fametszés művészetét sajátítja el. Professzora kedvelte meg vele az ex librist. 1945-től a Lett Köztársaság Művészeti Akadémiájának tanára, ahol a komponálás és a fametszés elméletét oktatja. Ex libriseit több kiállításon láthatta a közönség bel- és külföldön egyaránt, emellett számos könyv illusztrálása is nevéhez fűződik.

Szakmai tudását és tapasztalatát a növendékek százainak adta át. 1974-ig 250 fametszetű ex librist alkotott, ahogy erről egy róla szóló kiadvány tájékoztat. Első könyvjegyét 1927-ben adja ki kezei közül és az ex librisek készítését a 700. Op. számnál fejezte be. Ezekről 1989-ben jelent meg teljes alkotásjegyzéke. Lapjait az egyszerűség és a könnyed kompozíció jellemzi, ezeken a motívumok jól tükrözik tulajdonosuk érdeklődési körét. Tíz évvel ezelőtt, 1989. június 5-én Rīgában hunyt el Lettország nagy grafikusművésze.

Horst Gebauer

P. Upitis önarcképe, X2

Alma Petz grafikája, P1

ZENE A SZÁZADFORDULÓ MŰVÉSZELETÉBEN

A fenti címmel rendezték meg egykori kottacímnapok és ex librisek kiállítását a pesterzsébeti Gál Imre Galériában. A bemutatott kisgrafikákat az *Iparművészeti Múzeum*, a kottacímnapokat pedig *dr. Csongor Dénes* műgyűjtő, grafikatörténész saját gyűjteményéből bocsátotta rendelkezésre. A tárlatot 1998. október 22-én nagyszámú közönség jelenlétében *dr. Lovag Zsuzsa*, az Iparművészeti Múzeum főigazgatója nyitotta meg. Beszédében kiemelte e ritka kezdeményezés újszerűségét és a bemutatott anyag kultúrtörténeti jelentőségét.

Az alkalomra több illusztrációt tartalmazó katalógus jelent meg, melyben az anyagot elrendező *Gellér Katalin* a nyolc európai ország nyomdatermékeit képviselő kottacímnapok szerepét, művészi értékeit, *Horváth Hilda* pedig a száz darabot meghaladó európai könyvjegyeknek a zenével való kapcsolatát elemzi. A ma már történeti értékkel bíró kottacímnapok alkotói között olyan nevek szerepeltek, mint *Vaszary János*, *Faragó Géza*, *Vértés Marcell*. A főleg külföldi alkotók kezétől származó kisgrafikai anyagot *Franz von Bayros*, *Emil Orlik*, *Alexandre de Riquer*, stb. neve fémjelzte. Az izléses kivitelű katalógus a kiállított alkotások tételes felsorolásán túlmenően az azokhoz fűzött ismertetések miatt is fontos forrásmunka lesz a századforduló világához közelebb kerülni kívánó érdeklődő számára.

S. I.

Franz von Bayros: Heliogravúr, 1916.

SZEMLE

1998. augusztus 7-én volt egy esztendeje annak, hogy 85 éves korában elhunyt *dr. Kovács Ferenc jr.*, a magyar és nemzetközi tudósgyógyászat elismert kutatója. Reá emlékezve az ORVOSI HETILAP 1998. évi kötetének 2783-2785. oldalán *Varga Benedek* ismerteti a Kossuth-díjas orvos pályafutását. Ennek során a szerző kiemeli, milyen sokban járult hozzá kutatásainak eredményességéhez *Kováts doktor grafikai látásmódja és alkotóművészi készsége*. A kisgrafikát is magas szinten művelő tudós hosszabb ideig *Körünk* tagja volt és ex libriseit lapunk korábbi számaiban bemutattuk. A cikkből arról értesültünk, hogy ifjabb *Kováts Ferenc* grafikai szempontból is jelentős hagyatékát özvegye, *Papp Judit*, a *Semmelweis Orvostörténeti Levéltárban* letétként helyezte el.

1998/1. számunkban adtunk hírt arról, hogy a zentai városháza épületében kiállították *Andruskó Károly* olajfestmény-sorozatát, amely a török hódoltság végét jelentő zentai csata 300. évfordulója alkalmából készült. A művész által köldött meghívóból értesültünk arról, hogy a 25 képből álló sorozatot azóta *Adán*, a *Szarvas Gábor* Könyvtárban és a *Szabadka* városban működő *Népkör* helyiségében is bemutatták.

Körünk művésztagja, *László Anna* grafikus, két szegedi kolléga: *Fritz Mihály* szobrász és *Török Gizella* iparművész társaságában nemrég egy hónapot töltött az Egyesült Államokban. Útjukról a DÉLMAGYARORSZÁG közölt cikket *Újszászi Ilona* tollából. Ebből szereztünk tudomást a „trojka” ottani tevékenységéről.

Az amerikai magyarság legnagyobb központjában, *Clevelandben* lehetőségük nyílt műveik kiállítására, az ottani Magyar Történeti Társaság estjén pedig szakmájuk kérdéseiről tartottak előadást, melyet műveikkel illusztráltak. Bemutatkozásukat a nagyszámú magyar közönség igen szívesen fogadta. Jártak *Philadelphában*, *Washingtonban* és *New Yorkig* is eljutottak. Számos értékes élménnyel járó útjuk során örömmel tapasztalták, milyen tájékozottak az amerikai magyarok az itthoni eseményekről. A három magyar nagyvállalat által dicséretes módon támogatott tanulmányút nemcsak a művészek külföldi tájékozódását segítette elő, hanem

napiaink magyar művészetének odakint kevésbé ismert törekvéseit is népszerűsítette, a jelek szerint nem kis sikerrel.

László Anna az útra munkásságát ismertető magyar és angol nyelvű képes leporellót készíttetett, melyben tanár fia, *Tóth Péter* egyéni hangú akvarelljeiről is szó esik. Az izléses kiadványhoz és művésztagunk sikeréhez gratulálunk!

Fennállásának 80. évfordulóját ünnepelte 1998. szeptemberében *Csehország* exlibris-egyesülete, az *SSPE*. A *PODEBRADY* városban megrendezett találkozóra *Európa* több országából érkeztek vendégek, akiket a gazdag program mellett négy kiállítás is várt. A 20-as évek cseh ex libriseit bemutató tárlat mellett a fiatalok, és a régió kiállítását is megrendezték. Nagy érdeklődés kísérte az *Exlibris ipse sibi* című tárlatot, melyen az alkotóknak saját maguk részére készített könyvjegyeit láthatták az érdeklődők. Nem maradt el a városnézés sem, sőt a résztvevők kirándulást tehettek a környékre is. Ennek során *Kolinban* megtekintették az ország második legrégebb zsidó temetőjét.

A *MOHÁCSI MŰVÉSZETI TÁRSASÁG* kiadványainak negyedik kötete jutott el hozzánk a közelmúltban. Az előző három különböző kiállítások katalógusául szolgált, a negyedik irodalmi antológia, versekkel, kiállítási beszámolókkal és a gyógyítás módszeréről szóló orvosi tanulmánnyal. A mintegy száz oldalas kiadványnak kisgrafikai vonatkozása nincs, lapunkban csupán azért teszünk róla említést, mert a csinos kötet tervért *Lenkey István*, *Mohácson* élő gyűjtőtárs, lapunk munkatársa készítette, akinek ugyanitt tanulmánya is olvasható *Szigeti Szabó János* képzőművészeti tevékenységéről.

A *L'EX LIBRIS FRANÇAIS 208.* számának címlapjáról értesültünk arról, hogy a francia folyóirat immár a hatvanadik évfolyamát éli meg. A 28 oldalas kiadványban főleg a régi francia könyvjegyekről közölnek gazdagon illusztrált cikkeket, de megtalálható itt az

1945-ben született Jean Pierre Gérôme 45 darab, C technikával készült lapjának alkotásjegyzéke is. Lapszemléjükben 14 ország exlibris-irodalmát ismertetik. Megtisztelő figyelmük lapunk három számának részletes ismertetésében is megnyilvánul. A nívós kiadvány egyik rézmetszetű illusztrációját bemutatjuk.

Henry Feilhauer rézmetszete, C2

A könyvek barátai számára megjelenő KÉPES EXTRA című lap múlt novemberi számában rokonszenvező hangvételű cikk jelent meg az ex librisről Balogh Mózses főszerkesztő tollából. A tíz illusztrációval kísért írásban a szerző alapos felkészültséggel vezette végig az olvasót a könyvjegy történetén. Az ismertetést örömmel olvasó kisgrafika-gyűjtőket csupán a cikk befejező sorai lepték meg, ugyanis itt az illusztris szerző többek között kijelenti, hogy „az ex libris műfaja eltűnőben van.”

Dr. Mayer József érdeme, hogy „tisztá vizet öntött a pohárba”. November 9-én írt levelében ugyanis a cikket leadó lapigazgató főszerkesztő úr figyelmét a KBK létezésére és közel 40 esztendő múködésére hívta fel. A nagy elődök nevének említésén túlmenően gyűjtőtársunk felsorolta napjaink exlibris-művészetének több jeles alkotóját, gyűjtőjét, akik kisgrafikáikkal manapság is világszerte terjesztik országunk kultúrájának jó hírét.

Nemsokára dr. Mayer József barátunk örömmel tapasztalta, hogy az ex libris ügyére vonatkozóan levélben tett kiegészítését a lap nemcsak tudomásul vette, hanem a következő számában *Még egyszer az ex librisről* cím alatt annak fontosabb részeit szó szerint közölte is. Illusztrációként pedig azokból az ex librisekből láttunk néhányat, melyeket jó tollú gyűjtőtársunk állításainak alátámasztására leveléhez mellékelte.

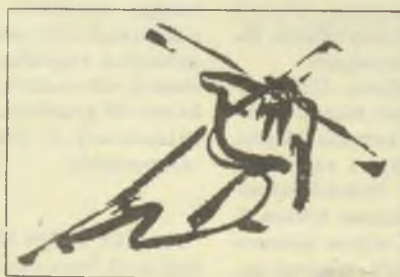
A „sajtóvita” így közmegelegedésre, korrekt módon lezárult. Bárcsak más kérdésekben is ilyen humanusan jutnának dűlőre időnként a Gótikus Házban is!

A finnek folyóirata, az EXLIBRIS ABOENSIS 24. számában ad hírt arról, hogy a Guinness Rekordok Könyvébe bekerült a világ legkisebb ex librise. Anatoli Konenko orosz művész alkotása mindössze 1,5 x 0,7 milliméteres. A Puskin emlékére készült lapról nem közölt illusztrációt a folyóirat, csak a mini-grafika tulajdonosának fényképét mutatta be, amint nagyító segítségével gyönyörködik a bolhányi „műalkotásban”.

Figyelemre méltó a lapban az a felsorolás, mely az eddig megtartott 27 nemzetközi exlibris-kongresszus adatait tartalmazza, e találkozóknak emblémáinak bemutatásával. Örömmel fedeztük fel itt az 1970. évi budapesti FISAE-kongresszus lánchidas emblémáját, Fery Antal sikerült alkotását.

A lap 21. oldalán tizenegy olyan könyvjegyet reprodukáltak, melyek a női kézimunkázással kapcsolatosak. Itt szerepel Balázsfy Rezső 1933-ban készült klisé-ex librise, melyen egy óriásméretű túpárnán ülő nő látható. A lap Mme Pinterits nevére készült.

A szentpéteryári kongresszus alkalmával a FISAE tagja lett az A.R.E.L., azaz Románia Exlibris-Egyesülete. Decemberben első ízben kaptuk meg a társulás hivatalos lapját, melynek címe: EX LIBRIS ROMANESC. Az 1997. decemberi dátummal megjelent 12 oldalas, gazdagon illusztrált folyóirat közli az egyesület román nyelvű működési szabályzatát. Az 1998. szeptemberi, ugyancsak ízléses kivitelű számban pedig már a FISAE-tagfelvétel angol nyelvű dokumentumát olvashattuk.

M. Kiss József ecsetrajzai

Amikor új lapársunknak sikeres munkálkodást kívánva, szeretettel gratulálunk, javasoljuk, hogy a folyóirat tartalmának francia, vagy a FISAE más hivatalos nyelvén írt rövid ismertetésével gazdagítsák lapjukat. Ezt egyébként a FISAE már korábban valamennyi tag-egyesületének javasolta s ez az európai gyakorlatban be is vált.

Az EXLIBRISWERELD 1998/4. számában közlik az M. C. Escher grafikus születésének 100. évfordulójára Hollandiában kiírt exlibris-pályázat eredményét. A szigorú feltételekkel meghirdetett versengésben 21 ország 116 alkotójának 199 pályaműve szerepelt. Az első díjat Karol Ondricka rézkarcának ítélte oda a zsűri. Ugyancsak rézkarcával nyerte el a második díjat Ettore Antonini. A harmadik díjat honfitársunk, *Orosz István* kapta. Gratulálunk! (Mivel alkotásának képét nem közölte a holland folyóirat, mi lapunk következő számában szívesen bemutatnánk. A mű egy példányának megküldésére azúton kéri fel az Alkotót, vagy a gyűjtőket a Szerkesztőbizottság. Cím: 1367 Budapest, Pf. 75.)

HÍREK

Mély megrendüléssel tudatjuk Gyűjtőársainkkal, hogy

SZENESNÉ MAGYAR MÁRIA

ny. könyvtáros, a KBK. köztiszteletben álló tagja életének 65. évében 1998. október 31-én elhunyt.

Hamvait novemberben szűk családi körben helyezték örök nyugalomra.

Az önzetlen barát

és értő gyűjtő emlékét kegyelettel őrizzük!

Szomorú szívvel, megrendülve olvastuk Szné Magyar Mária halálhírét. Elvesztésében családtagjainak ószinte részvétünket fejezzük ki. Hiánya nagy veszteség a kisgrafika barátok és mindazok számára, akik ismerték, cserélgettek vele szép ex libriseit mind itthon, mind külföldön. Jelképesen e pár szál virágot helyezük hamvaira, volt városának barátai nevében.

Szepesváriné Rác Mária

Dr. Lippóczy Miklós tagtársunkat a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem jogi karán 1998. szeptember 7-én gyémánt diplomával tüntették ki. A neves gyűjtőnek szívből gratulálunk, további új grafikákat és ex libriseket kívánva.

König Róbert grafikusművész alkotásaiból rendeztek kiállítást november hónapban Kőbányán, a Szabó Ervin Könyvtár kerületi részlegében. Az ottani ARTOTÉKA által fémjelzett tárlat a művész nagyméretű grafikai lapjaiból ölelt fel nagyobb válogatást. Örömmel láttuk közöttük a Képzőművészeti Főiskola egykori mestereinek emlékét megörökítő sorozat már elkészült lapjait, valamint a művész kaktusz-sorozatának remek darabjait. A megnyitóbeszédet *Pankaszi István* restaurátor tartotta. A közel egy hónapon át nyitva tartott kiállítást nagyszámú közönség tekintette meg.

November 25-én a *Pallas Páholyban* került sor König Róbert: *Iskolateremtő mesterek* című, teljes képgrafikai sorozatának ősbemutatójára. A 14 nagyméretű grafikai alkotás a magyar művészet kiválóságainak, név szerint Székely Bertalan, Benczur Gyula, Szinyei Merse Pál, Stróbl Alajos, Vaszary János, Lyka Károly, Réti István, Bernáth Aurél, Varga Nándor Lajos, Barcsay Jenő, Domanovszky Endre és Somogyi József művészetét idézve, emlékeztet e nagy mes-

Az év elején a NAPI MAGYARORSZÁG cikkéből étesültünk arról, hogy *M. Kiss József* grafikusművész tizennégy ecsetrajzát tartalmazó mappa jelent meg *Kresztút* címmel. A súlyos betegségéből örvendetes módon felgyógyult művész új remekléseként Jézus szenvedésének és kereszthalálának történetét jelenítette meg lényegretörő, egyéni megfogalmazásban. A sorozatról a cikk szerzője, *J. Király István*, a következőket írja: „Marcali Kiss József tizennégy fekete-fehér ecsetrajza a még nem láthatóba már beavatott alkotó ki-kezdhetetlen alázatát sugározva vezet állomásról állomásra az úton amelyen az emberi nem jövője végérvényesen eldőlt.”

A sorozat lapjait bemutató kiállítást az Országos Onkológiai Intézet Kékgolyó utcai épületében január 1-én nyitotta meg *Eőri Szabó Zsolt*, a televízió szerkesztő riportere. A látogatók ez alkalommal meg is vásárolhatták az A/5-ös mappát, melynek megjelenítése jó-tékony célt szolgál. Az előállítási költség feletti teljes bevételt ugyanis a művész felajánlotta a RÁKTÉRÍTŐ KLUB támogatására.

Nagy László Lázár fametszete, X2

terek életműveire. A kiállítást Dr. Kajdi József, a Magyar Nemzeti Bank ügyvezető igazgatója és Dr. Szőnyi István, a Szépművészeti Múzeum főigazgatóhelyettese nyitotta meg.

- A Szent István Múvelődési Ház és a Vörösmarty Társaság szervezésében Székesfehérvár adott otthont König Róbert gyűjteményes grafikai kiállításának. A reprezentatív és tágas *Szent Korona Galériában* december 11-én mutatták be a művész eddigi életművéből nyolc grafikai sorozatot, amelyek közül többnek az

König R. linómetszete, X3

ősbemutatóját külön-külön és más-más helyeken láthatta az érdeklődő közönség. A két nagy teremben és az ezekből nyíló kamaratermekben az alábbi sorozatok adtak átfogó képet a művész igen sokoldalú és rendkívül gazdag témavilágú műveiből: Csaba legenda, Dort drunt der Donau, Gulliver szemével, In memoriam dr. Nyíri Tamás, Iskolateremtő mesterek, Magna Grecia, Omnis nobilitas ab Equo és Organikus dinamika. A *Lelkes Mária* rendezte kiállításon a nagyszámú közönség körében megjelent Székesfehérvár művészeti életének számos jeles képviselője és művésze, Budapestről a KBK több tagja és több helyről a művésztszaksz. A fehérvári Vasvári Pál Gimnázium növendékeinek színes irodalmi programja után *Dr. Kalmár Zoltán* filozófus, egyetemi adjunktus nyitotta meg a nagyszabású kiállítást.

Az Egis Gyógyszergyár Rt. Kerepesi úti irodaházának aulájában novemberben nyílt meg *iff. Feszt László* grafikusművész táblaképeinek kiállítása. Az egy idő óta már Budapesten élő és alkotó művész főleg egyéni hangú, bravúros kivitelű ex libriseivel szerzett hírnevet magának Európában. Ezúttal nagy művészettel kialakított, nagyméretű festményekkel jelentkezett. A grafikai elemekből épült munkás képek a színek és vonalrendszerek gazdagságával lepték meg a látogatókat.

Az Illárium Művészeti Galéria rendezte meg az Operaház vörös szalonjában *Illár Erzsébet* keramikumművész és *Vén Zoltán* grafikusművész közös kiállítását, amelyet *Szinétár Miklós*, az Operaház igazgatója nyitott meg a múlt év november 16-án, nagyszámú közönség előtt. Közreműködött *Szakácsi Sándor*, a Nemzeti Színház színművésze.

A Soroksári Helytörténeti Gyűjtemény Galériája gyakran mutatja be a kortárs magyar művészet alkotóinak munkáit. Ezt a dícséretes kezdeményezést és gyakorlatot örömmel fogadják a művészetek barátai.

November 20-án az erdélyi *Vincze László* grafikusművész alkotásait tarták a közönség elé, reprezentatív válogatást képgrafikáiból és ex libriseiből. A művészt és munkásságát *Dr. Arató Antal*, lapunk szerkesztője mutatta be a megjelenteknek.

Szintén a múlt év végén, december 3-án a Belvárosban, a *Ferenczy Galéria* az immár klasszikus mester, *Varga Nándor Lajos* műveiből rendezett kiállítást. Anyagát a művész hagyatékából *Zsákovics Ferenc* művészettörténész állította össze, és *Somogyi Győző* festőművész ajánlotta a megjelentek figyelmébe. A festményekből, akvarellekből és grafikákból álló tárlat alkotásait a helyszínen megvásárolhatták a műgyűjtők.

A Német Exlibris Társaság (Deutsche Exlibris-Gesellschaft, a továbbiakban: DEG) idei éves ülését 1999. április 30–május 2. között rendezi meg *Aschában*, amelyre gyűjtőket és érdeklődőket is szívesen hív és vár. A festői környezetben, kastélyszállóban megrendezendő találkozót az Egyesület ülése után gazdag, sokrétű program követi. Három kiállítás nyílik:

1. Kiállítás a DEG exlibris-versenyműveiből
2. Bajor kolostorok az ex libriseken
3. „Herren von Hohenaschau” tematikus kiállítás.

Mindhárom napon kirándulásokat szerveznek a helyi és környékbeli műemlékek, kastélyok, nevezetességek megtekintésére, folyamatos ex libris csere-lehetőséget és kezdő gyűjtőknek szakmai tanácsadást biztosítanak. Részvételi díj ápr. 30-tól május 2-ig ünnepi vacsorával tagoknak 100.– DM, vendégeknek 120.– DM. Napi részvételi díj ünnepi vacsora nélkül tagoknak 30.– DM, vendégeknek 40.– DM. Szállás a Burghotelben reggelivel: egyágyas szoba éjszakánként 86.– DM, kétágyas szoba 140.– DM. Szállást más hotelben, panzióban vagy magánháznál is igénybe lehet venni. Jelentkezés az alábbi címen: Christoph ZECKAI, DEG-TAGUNG 1999, Zellerhornstrasse 68, 83229 ASCHAU.

Válogatás *Szalay Lajos* grafikusművész (1909-1995) hagyatékából címmel nyílt meg január 15-én a *Budapest Galériában* az a nagyszabású tárlat, amelyen a néhány éve elhunyt, sokáig külföldön élt művész grafikai életművéből – kb. nyolcvan alkotást: egy-két olaj- és akvarell kép mellett zömmel ceruza-, toll- és tusrajzot, vagy la-

V. Gažvič litografidja

virozott rajzott – láthatott a közönség. Néhány, a sajtóból vagy re-produkációból már ismert, híres rajz mellett párlapos sorozatok, illusztrációk és rajz-tanulmányok először kerültek a nézők nyilvános-sága elé.

A Budapesti Szlovák Intézetben január 19-én került sor a szlovák *Vladimír Gažovič* kiállításának megnyitójára *99 ex libris* címmel, amelyet a művész jelenlétében *Dr. Szabó Lilla* művészettörténész nyitott meg. A kiállítás kurátoraként jelen volt *Dr. Ivan Panenka* úr, a Szlovák Exlibrisgyűjtők Egyesületének elnöke is. A tárlat bő válogatásban mutatta be a művész 1963 és 1998 között, rézkarc vagy zömmel kőrajz (litográfia) technikával készült 99 ex librisét. A meghívó mellékleteként a megjelentek kézhez kaphatták a kiállított művek négyoldalas alkotásjegyzékét is.

Kínában 1998 novemberében rendezték meg az *Első Nemzetközi Kisgrafikai és Exlibris Pályázatot és Világkiállítást* Bejिंग városban. A pályázatra beérkezett alkotások közül az elfogadott művek szerzőit *Oklevel*-ben értesítették arról, hogy részt vesznek a pályázaton és az azt követő kiállításon, majd alkotásuk a *Bejिंगi Nemzetközi Exlibris-művészeti Szalon* tulajdonába kerül. A résztvevők megkapták a kiállítás reprezentatív katalógusát, amelyben egy-egy ex librisük reprodukcióját és portréjuk mellett néhány soros életrajzukat közlik. A zsűri 168 művész alkotásaiból válogatott. Legnagyobb számban az olasz (24 fő), ukrán (19), orosz (13), lengyel (13), argentin (11), romániai (11) és kínai (10) grafikusok szerepeltek. Magyarországot egyetlen grafikusművész, a keszthelyi *Sólyom Sándor* képviseli a katalógusban, *Tóthpál István*, a néhai gyűjtőtárs nevére készített ex librisével. Más országok képviselőiben az alábbi művészeink alkotásait publikálja még a katalógus: *Andruskó Károly*, *Farkas Melinda*, *Jorga Ferenc*, *Kósa Bálint* és *Takács Gábor*. Köszönjük *Sólyom Sándor*-nak, hogy az eseményekről tájékoztatott bennünket és *Oklevelének* másolatát elküldte Szerkesztőségünknek.

Hatvanban a *Moldvay Győző Galériában* február 26-ig volt látható az *Utak, dűlők védőszentjei* című kiállítás, amely egy háromrészes egyházművészeti témájú tárlatsorozat második része. A harmadik tárlatra 2000-ben kerül majd sor *A magyar egyház ezer éve* címmel. A mostani, vegyes műfajú kiállításon festmények, szobrok

KÖNYVESPOLC

LACZÓ KATALIN: KOPASZ MÁRTA. Szeged, 1997. Kiad. Laczó Katalin. 166 p. 29 cm.

A kortárs magyar művészeti életben betöltött szerepéhez (és több mint hat évtizedes munkásságához) méltó reprezentatív kiadvány látott napvilágot Szeged díszpolgáráról, Kopasz Márta feső- és grafikusművészről. Szerzője, Laczó Katalin régi ismerője, kutatója Kopasz Márta művészetének, mintegy a kiadvány előzményeként is több tanulmánya jelent meg a „szegedi képzőművészet nagyszonyáról”, a Szeged című folyóiratban.

Az albumot bevezető terjedelmes tanulmányában elsőként Kopasz Márta felmenőit és azt a társadalmi miliőt veszi számba, amelyet az elődök és a gyermekkor jelentettek a művészi hivatás későbbi önmegvalósítása során. Ezt követően Kopasz Márta tanulmányairól (kitüntetéssel fejezte be az Iparművészeti Főiskolát), majd a szegedi egyetemen végzett grafikai lektori munkásságáról, első kiállításairól olvashatunk. A kiállításoktól elválaszthatatlan alkotómunka és a pedagógiai tevékenység egyébként elválaszthatatlan volt Kopasz Márta munkásságában, sőt, lektori megbízatását is egy kiállításnak köszönhetette. 1937-ben, a Szegedi Képzőművészeti Egyesület tárlatán látta meg műveit dr. Kogutovics Károly pro-

Sólyom Sándor linómetszete

és grafikák szerepeltek, többek között *Kőhegyi Gyula*, *Bardócz Lajos* és *Vén Zoltán* művészek munkái.

Felhívjuk azoknak a gyűjtőtársaknak a figyelmét, akik ex libriseiket a *Magyar történet múzsája* című kiállításunk megrendezéséhez kölcsönadták, hogy a hatvani Moldvay Galéria tervébe vette 2000-ben annak bemutatását. Ezért az ex libriseket csak e kiállítás után szeretnénk tulajdonosaiknak visszajuttatni. Aki azonban a kölcsönlapokat szeretné feltétlenül visszakapni az idén, jelentkezzen telefonon vagy levélben *Kőhegyi Gyula* grafikusművésznél.

fessor, s ennek hatására hívta meg az egyetemre. Ezekben az években kapcsolódott be – elsősorban Buday György közvetítésével – a helyi művészeti közéletbe és készítette első ex libriseit is. Jelentősebb kiállításai 1938-ban, 1943-ban voltak. Ezekben nem csak mint grafikus, hanem mint festő (portréi és tájképei egyaránt sikert arattak) és színpadtervező is bemutatkozott. Ráadásul ezekben az években több könyv címlapját elkészítette, az ő fametszete díszíti a *Délvidéki Szemle* (1942-44) borítóját is. Sokoldalúságát jelzi még, hogy a Szegedi Szabadtéri Játékokra készített plakátjával is díjat nyert.

Életében, munkásságában jelentős fordulatot hozott, hogy 1952-ben a Szegedi Pedagógiai Főiskolára hívták meg adjunktusnak. Ezt követően írta *Gábor Bélával* együtt *A magyar nép dicsőítőművészete* című jegyzetét, amely több kiadást ért meg. 1956-ban átszervezések történtek a főiskolán, ezért egy általános iskolában tanított 1963-ig, amikor a Tömörkény István Gimnázium és Szakközépiskola grafikai tanszakára hívták meg. Időközben sokasodtak ex librisei és több sikeres plakátot is készített a Szegedi Szabadtéri Játékokra. Helyi tárlatok mellett többször bemutatták a Nemzeti Galériában is, ahol 1967-ben huszonnyolc metszetét állították ki.

Érdemes megjegyeznünk, hogy a szerző külön fejezetben foglalja össze Kopasz Márta ex libriseinek külföldi bemutatóit, elisme-

réseit. A művész kisgrafikái 1961-től szinte minden évben szerepeltek a nemzetközi pályázatokon, számos cikk, tanulmány jelent meg róluk a külföldi folyóiratokban, kézikönyvekben.

Munkásságának jelentős állomása volt az 1971-ben, Szegeden megrendezett gyűjteményes kiállítása, ahol százötz alkotása került bemutatásra. Laczó Katalin részletesen elemzi az itt kiállított műveket, és azt, hogy Kopasz Márta művészete tematikájában, szellemiségében hogyan kötődik Szeged városához, jól érzékeltetve azt is, hogy szimbolikus ábrázolásainak a lokális kötődésektől függetlenül egyetemes, általános érvényű mondanivalójuk van, és valójában ezek hozták meg a művész számára a jelentős nemzetközi elismeréseket is. Ezt követően a szerző önálló fejezetben mutatja be Kopasz Márta *Műzsák* című sorozatát (az ún. „csipkés korszak” sajátos technikával készült népszerű linómetszeteit), valamint olajfólia festményeit. Az utóbbiak meggyőzően bizonyítják, hogy a fekete-fehér grafikai értékeit hogyan lehet megújítani egy technikájában is újszerű festői kifejezésmódban: Vinkler László szerint ezekkel az alkotásaival Kopasz Márta a szintézis legnehezebb útjára lépett. Ez az út persze folytatódott, s folytatódik napjainkban is. Legjelesebb tanúságtételei ennek Kopasz Márta 1991-ben és 1996-ban (85. születésnapján) rendezett reprezentatív kiállításai, – amelyekről korábban lapunk is tudósított.

Nem lenne teljes a Kopasz Mártáról alkotott kép, ha a könyv nem tájékoztatna bennünket szakirodalmi munkásságáról. Laczó Katalin erről is gazdag eligazítást nyújt – többek között – bőségesen idézve Kopasz Mártának az ex libris műfajáról, történetéről írt cikkéből is.

Végezetül szólnunk kell arról is, hogy Laczó Katalin monográfiája (nyugodtan használhatjuk ezt a kifejezést) nem csak egy kíváncsi tudományos munka, hanem élvezetes olvasmány is. Noha a szerző rendkívül gazdag jegyzetapparátust használ, azaz a nyomtatott források mellett kiállítási vendégkönyvek bejegyzéseiből, levelezésekből, visszaemlékezésekből is gyakran idéz, ezek a szövegek sohasem válnak különféle dokumentumok száraz gyűjteményévé, hanem éppen az ő avatott kommentálása révén egy alkotói életút

színes, eleven világát mutatják be. És ennek kapcsán még egy megjegyzés: mindezt úgy valósítja meg a szerző, hogy – hasonló vállalkozásokhoz képest – szinte egyetlen egyszer sem hivatkozik, utal arra, hogy Kopasz Márta festői, grafikai munkásságát milyen hatások érték, befolyásolhatták, akár az elődöket, akár a kortárs művészeket tekintve. Nem kívülről, hanem belülről közelít tárgyahoz, éppen ezért azonosulni tud azzal, s ezt a bensőséges kapcsolatot teremti meg az olvasó, a néző számára is. A néző számára is, hiszen a kötet a második részében több mint 100 egész oldalas, többségében színes reprodukciót közöl. Akvarellek, temperák, olajfestmények, olajfóliák, linómonotypiák, fa- és linómetszetek (köztük néhány ex libris is) kifogástalan reprodukciója azok számára is vonzóvá teszik Kopasz Márta művészetét, akiknek csak így van módjuk megismerkedni azzal.

Arató Antal

Kopasz Márta linómetszetei, X3P2

Ürmös Péter rézkarca, C3C7

Disertori fametszete X2

SAN GIORGIO NELL'EX LIBRIS. Prima Biennale Internazionale di tematiche exlibristiche. Comunita Mantana Ingauna, Bacchetta Editore – Albegna. 189. old. (Katalógus). (Szent György témájú nemzetközi ex libris pályázat és kiállítás Villanova di Albegna könyvtárában.)

Az olasz Riviera kisvárosa első ízben írt ki ex libris pályázatot, amelynek az anyagát 1998. május 30-június 21. között állították ki, néhány retrospektív válogatással egyetemben. A pályázat témájául Szent György alakját jelölték meg, aki egyben Genova védőszentje. A fenti időszakban a következő kiállításokat nézhették meg a látogatók: *Benvenuto Disertory ex librisei*; *A Századforduló könyvjegyművészetének Szent György ábrázolása* (így többek között Ramon Borell, Antoni Bulbena, Maria Figuerola, Willy Geiger, Stanislaw Kulhaneck művein); valamint a nemzetközi pályázatra érkezett műveket több csoportosításban, a hazai pályázók anyagát külön teremben kiállítva. A rendezvényhez gondosan szerkesztett katalógust jelentettek meg a házigazdák, olasz és angol nyelven. A következőkben ezt a kiadványt ismertetjük.

A bevezető fejezetben, ami egyben a kiállítások útmutatója, grafikai jelmagyarázat ötnyelvű táblázata is olvasható. Külön rész foglalkozik az ex libris meghatározásával és történetével, amelyet gazdag képanyag (pl. a III. Amenophis fáraó könyvtárát jelző hieroglifa, a Pirckheimer számára készített Dürer metszet reprodukciója) illusztrál. A szerkesztők külön fejezetet szentelnek az olasz könyvjegyművészet történetének. Ezután a szerzők az ex librisek osztályozásához nyújtanak összefoglaló rendszerezést motívumok, stílusok, technikák vonatkozásában. A szerkesztők: Silvana A. Boccardo és Gian Carlo Torre végezetül a gyűjtés és a csere szabálya-

it és ismérveit összegezik. Az ismeretterjesztő anyagrészt után a Szent György téma feldolgozása olvasható korok és országok szerint, kiemelve az angol és az orosz (ikon) ábrázolásokat.

A nemzetközi pályázatra érkezett munkák a győztesek grafikáinak bemutatásával kezdődik. Az első helyezést Toni Pecoraro olasz művész nyerte, további helyezettek: Marius Liugalia (Litvánia), Ettore Antonini (olasz), Peter Augustovic (szlovák) és Vladimir Zuev (Oroszország). Külön öröm számunkra, hogy Damó István hideg-tű technikájú lapja is a győztesek között szerepel. Magyar részről az is öröndetes, hogy hazánkból már régen vett részt egyszerre ennyi művész nemzetközi könyvjegyművészeti pályázaton. Fa- illetve linómetszetű lapjai kerültek kiállításra és katalógusba alábbi művészeinknek: Hornyák László, Kopasz Márta, König Róbert, Lajos Imre, Moskál Tibor, Sólyom Sándor és Tóth Rózsa.

Mélynyomású lapok láthatók a következőktől: Bagarus Zoltán, Kazinczi Gábor, Köllő Sándor, Tokodi Edina, Tuzson Berczelli Péter és Ürmös Péter.

Erdélyből Palkó Csaba (C2C5), Treier Erzsébet (P1), Hervai Zoltán (S), Jorga Ferenc (X3) és Vince László (X3); Délvidékről Andruskó Károly (X3) és Andruskó Adorján (X3) munkáival találkoztunk a színvonalas nyomdatechnikájú, ám névelírásokban bővelkedő katalógusban. Ezek elkerülése végett nyomtatott névjegykártya elhelyezése javasolt a pályázati anyag mellé.

Az utolsó fejezet ismerteti *Benvenuto Disertori (1887-1969)* ex libris munkásságát, akinek a művei külön teremben voltak láthatók.

Ürmös Péter

RÉSUMÉ

On lit dans l'article premier sur l'exposition de Károly Várkonyi. L'auteur, László Lázár Nagy fait connaitre la carrière artistique du maître âgé de 88 ans, à l'occasion de son exposition retrospective organisée à Debrecen, dans la galerie de l'université.

Le propriétaire de l'héritage artistique de Lenke Diskay est la Bibliothèque National Széchényi. L'institution mentionnée organisa une exposition commémorative de l'artiste, à l'occasion du 75ème anniversaire de sa naissance. Antal Arató écrit sur cet événement et nous publions quelques détails du discours inaugural de Magdolna Supka. Pareillement Mihály Csiby ravive le souvenir de Mme Diskay.

Notre cher ami de Leipzig, Horst Gebauer écrit des lignes commémoratives sur Peteris Upitis, à l'occasion du centenaire de sa naissance.

Imre Soós écrit sur l'exposition organisée à Pesterzsébet, dans la Galerie Imre Gál, sous le titre „La musique dans l'art du tournant de siècle”.

Rubriques ultérieures: Revue de presse, Nouvelles, Casier de bibliothèque, Créations récentes.

ÚJ TERMÉS

Czeglédi Gábor, X3

Vincze László, X3

Vén Zoltán, C2

EX LIBRIS

Andruskó Károly, X3

Várkonyi Károly, X2

Csizmadia Attila: Székelykeresztúr, X3

Gyulai Líviusz, X3

Vincze László, X3

Gyulai Líviusz, X3